

**КРАТКО ОПИСАНИЕ (СПРАВКА) НА НАЙ-ВАЖНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ В
ПУБЛИКАЦИИТЕ НА
ПРОФЕСОР ДОКТОР НА НАУКИТЕ АТАНАС ХАРАЛАМПИЕВ
ДЕРМЕНДЖИЕВ**

Научно-изследователската дейност е повлияна както от научните интереси, така и от академичния статус на университетски преподавател в областта на икономическата и социалната география, принадлежаща към професионалното направление 4.4. Науки за земята.

С известна условност публикациите са в няколко области, обособени според значимостта и актуалността на тематиката, намерили отзвук сред географската общественост:

1. Теория и методология на географската наука (в частност на социално-икономическата и културната география)

На тази проблематика са посветени изследванията „Теоретико-методологични аспекти на обществената география“ - В. Търново, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, 2010, 297 с. COBISS.BG-ID 1260740068, „Социална и културна география. Анали(зи), контекст(и), (с)мисли“ - В. Търново, Изд. "Ивис", 2018, 400 с. ISBN 978-619-205-091-7 COBISS.BG-ID 1288453092 и „Социалната и културната география в политологичен и културологичен контекст“ - В. Търново, ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", 2017, 434 с. COBISS.BG-ID 1557964244, както и множество публикации в българския и чуждестранния печат (Румъния, Русия, Турция, Португалия, Сърбия и др.).

Изведени са редица проблемни аспекти на изследователската теза, експонирани са съвременните тенденции в развитието на обществената география. Разкрита е същността и многовариантните направления на социалната и културната география. Обогатени са представите за възможностите на системния научен подход и използването му за целите на обществените географски изследвания, особено при дефиниране на съвременните цивилизационни проблеми.

На преден план са изведени генезиса, същността и значимостта на териториалните общности, определени като най-важното изследователско обектно ядро на социалната география.

Обогатена е социалната иконографска представа за географската „картина на света“ чрез прилагането на равнозначни аналитични методологични предметни знаменатели – материални, духовни, политически.

Използвана е социосферата като еквивалентна философска емпирична основа, върху която са проектирани изследователските идеи, успоредно с материалистичната основа на географското пространство.

Създадени са многовариантни таксономични и системни схеми за мястото на редица проблемни по своята дефинитивна същност процеси, изследвани от обществените науки, в т. ч. и от обществените географски научни направления.

Открити са ясни корелационни предметни аспекти между социология и социална география, културология и културна география, политология и политическа география и др.

Обективните изследователски аспекти на глобалистиката са трансформирани през призмата на глобалната география/геоглобалистиката, а на регионалистиката – чрез разнообразие от пространствени географски съподчинени или синонимни еквиваленти, базирани на регионалната география – цивилизационен регион, страна, район, културен ландшафт, локалитет.

В практико-приложен план са обособени етапите на социалното възпроизводство – от психо-географското устройство на територията през регионалната политика и социологизацията на географското образование към стратиграфикацията на обществените системи.

Изработени са редица геометрични модели като обективно отражение на реално функциониращи обществени отношения.

Осъществени са експериментални вариативни дифракции на цивилизационния процес през призмите на глобализацията, регионализма, интеграцията, мултикултурализма и геополитическата структура на света. Резултатите от това се мултиплицират чрез моделни конструкти за осмисляне на историческата, литературно-географската и

геопсихологическата същност на взаимоотношенията култура – културология – културна география.

Създадена е матрица, при която чрез методите на пространствения анализ се очертават спецификите, обогатява се съдържанието и се оценява потенциала на културния/социокултурния регион.

Доусъвършенствани са дообществения и съвременния геOVERСУМ в исторически и структурен аспект. Изведени са вертикални (природни и природно-социални) и хоризонтални (природни и природно-интелектуални) закономерности на диференциацията и организацията на геOVERСУМА

Създаден е структурен тематичен модел на изследователска дейност по проблемите на социалната и културната география, впоследствие възприет и прилаган от други учени, занимаващи се с тази проблематика.

2. Икономическа (стопанска) география

Тази проблематика е застъпена в редица публикации: изследванията „Териториална организация на топливно-енергийния комплекс на Румъния. Икономогеографски анализ“ - В. Търново, 1994, 320 с. COBISS.BG-ID 1254961892, „География на енергетиката в Румъния“ - В. Търново, Фабер, 1996, 270 с. ISBN 954 – 799 – 689 – 4 COBISS.BG-ID 1290573284 и множество статии и доклади, изнесени у нас и в чужбина, засягащи актуални въпроси на географията на стопанството и някои от най-значимите му отрасли – енергетика, транспорт, туризъм.

Анализирани са разположението на обществено-икономическите структури в пространството и протичащите социално-икономически процеси. Предложени са пътища и методи за оптимизиране на връзките между обществено-икономическите структури и географската среда от гледна точка на рационалното удовлетворяване на потребностите на хората.

Изследвано е териториалното диференциране на социално-икономическата ситуация в национален и наднационален план и нейната обусловеност от различни фактори.

Изведени са икономически специфики на базата на извършен икономогеографски анализ на стопанското развитие на страната и други страни или части от тях (Румъния, Кипър, Китай, Русия – Башкортостан) на няколко нива: диференциация (анализ на

отрасловото развитие), синтез (порайонен анализ на регионалните икономически процеси), интеграция (комплексен регионален анализ), организация и управление (чрез прилагане принципите на регионалната политика и стратегия).

В приложно-практически план са направени обективни препоръки по отношение подобряването на българо-румънските енергийни връзки, разработен е алгоритъм за изследване на топливно-енергийния комплекс на Румъния, изграден е модел за териториалната му организация. Разработена е схема за промишлено райониране на Румъния, допълваща и надграждаща предходни класификационни схеми. Конструиран е вариант за диверсификация на железопътната инфраструктурна мрежа на България и за редопологане на паневропейските транспортни коридори, пресичащи или тангентиращи територията на страната ни.

3. География, геополитика, регионално развитие

Публикациите в тази област (изследването „Географски анализи“ - В. Търново, Университетско издателство Св. св. Кирил и Методий", 2004, 120 с. ISBN 954-524-426-7 COBISS.BG-ID 1042626532, редица статии и доклади, изнесени у нас и в чужбина) са насочени към наболелите проблеми на Европа и югоизточния ѝ субрегион.

Акцентът и приносният характер се състои в обективния анализ и синтез на социално-икономическите отношения между България и Кипър с внимание върху конкретните стъпки за тяхната активизация, в оценка на геополитическите отношения между Гърция, Турция и Кипър, в характеристиката на европейския интеграционен процес и социо-културната регионализация на Балканите, в геополитическите измерения на балканските транспортни коридори, в новото дефиниране на европейския регионализъм, в търсенето на идентичност на балканските страни чрез икономически, социо-културно и геополитически действия.

Моделирани са конкретни форми на трансграничното сътрудничество в Балканския и Черноморския регион с оглед социално-икономическия им просперитет.

4. География на населението и селищата

Тази проблематика е застъпена в изследването „100 неща, които трябва да знаем за географията на България. Население, селища, стопанство“ - София: Световна библиотека, 2008, 80 с. ISBN 954-8615-87-8, в публикации в специализирания научен печат и в

доклади, изнесени на конференции у нас и в чужбина (Северна Македония, Украйна, Португалия).

В основата стои разбирането, че съвременното социално-икономическо развитие предизвиква редица последици от социален характер, които взаимно си влияят с демографските процеси. На научен анализ е подложена тяхната характеристика, очертани са глобалните и регионалните тенденции в демографското развитие на света.

На преден план са структурирани основните специфики на демографския проблем, анализирани на различно равнище. Открити са регионалните му различия, разработени са варианти за адаптивна демографска политика с оглед регионалните специфики.

С приложно значение е системата от мерки с оглед подобряване на демографската структура на населението на област Велико Търново, регионализацията на териториалните общности и екстраполирането на динамиката на състоянието на градските селища в България.

5. Регионална география на света

Тази проблемна тематична област е застъпена в множество публикации и географски университетски учебници и книги („Европа. Икономическа география“ – Сс., Ковачев, 2008, 309 с. ISBN 978-954-8775-76-2 COBISS.BG-ID 1228204516, „Икономическа география на страните от континентите“ – Сс., Ковачев, 2008, 236 с. ISBN 978-954-8775-88-5 COBISS.BG-ID 1233603300, „Страни, континенти, региони. Социално-икономическа география“ – В. Търново, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“, 2020, 409 с. ISBN 978-619-208-215-9, „География на света“ – В. Търново, Faber, 1997, 184 с., ISBN 954 – 9541 – 19 – 3 COBISS.BG-ID 1034542308, „Португалия. Дъхът на Лузитания“ - В. Търново, Faber, 2000, 97 с. ISBN 954-9541-50-9 COBISS.BG-ID 1290572516, „Германия. В центъра на Европа“ - Русе: Парнас, 1996, 128 с. ISBN 954-8560-20-8 COBISS.BG-ID 1030599652 „Франция. Страна атлантическа и средиземноморска“ - Русе: Парнас, 1996, 112 с. ISBN ISBN 954-8560-21-6 COBISS.BG-ID 1030601956 и др.).

Специално внимание е отделено на главните макропространствени фрагменти, изхождайки от тезата, че първата стъпка към регионалната география е обособяването (подялбата) на географските територии (или пространства) под формата на регионализиране (райониране).

Приносен характер има изработването на система от критерии и показатели за класификация на страните, както и типологизацията на държавите в света.

Чрез прилагането на системния и типологичния подход са очертани, анализирани и пространствено детерминирани регионалните таксономични единици. Извършено е средносрочно прогнозиране на икономическото развитие на част от тях. Обосновано е, че образуването на макрорегиони и региони е инспирирано от формирането на селищни структури, като естествени ядра на агломерационните процеси.

6. География и образование

В основата на публикациите от тази област (статии, доклади, учебници, учебни ръководства като „География и икономика, профилирана подготовка, Модул – 2 – Геополитическа и обществена култура“ - С., Просвета, 2020, 132 с. ISBN 978-954-01-4032-2, „География и икономика, профилирана подготовка, Модул – 3 – Съвременно икономическо развитие“ - С., Просвета, 2020, 120 с. ISBN 978-954-01-4033-9, „География и икономика, профилирана подготовка, Модул – 4 – Европа, Азия и България“ – С., Просвета, 2020, 120 с., ISBN 978-954-01-4034-6 и др. стои разбирането, че образованието по география трябва да бъде коректна редукция на географската наука.

С приносен характер е концепцията за извеждането на въпроси от структурно естество, свързани с мястото на географията в системата на образователното пространство, както и на проблемно-тематични въпроси, например – за необходимостта от географски, културни и геополитически знания, за мястото и ролята на геоекологичното образование, за значението на природно-ресурсния потенциал във видовете образователни дейности, за социологизацията на географското университетско образование и пр.

Университетската преподавателска дейност до голяма степен специфицира границите между науката и преподаването, поради което научният профил придобива по-детерминиран характер. Поради това и обособяването на 6-те тематични научни области е условно. Принадлежността на социално-икономическата география към 4.4 Науки за земята предопределя ориентацията към съответното професионално направление.